

Του Μιχάλη Πουλάκη Ξεκινώντας από τον τίτλο και μόνο, του πρόσφατου ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ του Υπουργείου Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης: «Για τη θεσμοθέτηση της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις», δημιουργούνται τα πρώτα εύλογα ερωτήματα:

α) Σήμερα θεσμοθετείται η Κοινωνική Οικονομία; Δηλαδή, οι επί 100 και πλέον χρόνια, παραδοσιακοί φορείς της Αλληλέγγυας Οικονομίας και του Εθελοντισμού, όπως Σωματεία, Αστικές Μη κερδοσκοπικές Εταιρείες, Κοινωφελή Ιδρύματα, Συνεταιρισμοί δεν λειτουργούν νόμιμα στην χώρα; β) Θεσμοθετείται η Επιχειρηματικότητα; Και δη η Κοινωνική; Εδώ παγκοσμίως, πασχίζουν οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι να αποδείξουν ότι μπορεί να διδαχθεί... γ) Οι Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας δεν είναι και Φορείς Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας; Η οποιαδήποτε μορφή κοινωνικοοικονομικής δράσης είναι δυνατόν να τελεσφορήσει χωρίς την άσκηση επιχειρηματικότητας και δη της κοινωνικής, που βασίζεται κυρίως στο ανθρώπινο εθελοντικό κεφάλαιο και που στερείται συνήθως ικανών οικονομικών πόρων, προωθώντας καινοτομικές δράσεις και αναλαμβάνοντας το ανάλογο ρίσκο;

Ωστόσο, τα ερωτήματα αυτά είναι ρητορικά. Θεσμικό πλαίσιο υπάρχει, το οποίο διέπει τον χώρο. Βεβαίως από καιρό απαιτούνται θεσμικές παρεμβάσεις για το εκσυγχρονισμό του από την πλευρά της Πολιτείας. Κυρίως όμως, απαιτείται ένα ενιαίο υποστηρικτικό πλαίσιο για όλους τους νέους και τους υφιστάμενους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας της χώρας με στόχο την διαφάνεια, την λογοδοσία και την πάταξη των πελατειακών σχέσεων.

Αντ' αυτού, μελετώντας το πρώτο άρθρο του ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ, που προσδιορίζει το πεδίο παρέμβασης, όχι μόνο σβήνουν οι προσδοκίες όσων ανέμεναν μια σύγχρονη αντιμετώπιση των χρόνιων ζεόντων προβλημάτων από αυτήν την πρωτοβουλία του Υπουργείου Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης, αλλά αρχίζουν να διαπιστώνουν ότι οι σημαντικές ασάφειές του προοιωνίζουν επικίνδυνες εκτροπές, για τον χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας.

Και εξηγούμε. Ο χώρος της Κοινωνικής Οικονομίας, (3^{ος} Τομέας), διέπεται διεθνώς από ορισμένες βασικές αρχές που τον καθιστούν διακριτό τόσο από το κράτος (1^{ος}

Τομέας) όσο και από τις επιχειρήσεις της αγοράς (2^{ος}

Τομέας). Οι φορείς του 3^{ου}

Τομέα, πέραν της αυτονόητης άμεσης καταστατικής επιδίωξης και εξυπηρέτησης, συλλογικών και γενικότερου κοινωνικού συμφέροντος σκοπών διακρίνονται ως:

1. **Αυτόνομοι και Αυτοδιοίκητοι.** Δηλαδή, η διοίκηση των φορέων αυτών είναι ανεξάρτητη από το κράτος, τις κυβερνήσεις, τα πολιτικά κόμματα, τους ΟΤΑ και τους Διεθνείς και Υπερεθνικούς Οργανισμούς.

2. **Μη προσοδοθηρικοί.** Δηλαδή, επανεπενδύουν τα κέρδη τους στον καταστατικό σκοπό τους ή και θεσπίζουν όρια στα κέρδη τους.

3. **Διοικούμενοι συμμετοχικά ή συνεταιριστικά.** Δηλαδή, με δημοκρατικές διαδικασίες και ειδικότερα για τους Συνεταιρισμούς, με την εφαρμογή της αρχής «ένας άνθρωπος - μία ψήφος», ανεξάρτητα από την υλική, την χρηματική ή την προσφορά εργασίας του κάθε μέλους, σε αντίθεση με το μετοχικό σύστημα διοίκησης των επιχειρήσεων της αγοράς.

Τέλος, το όλο πλέγμα της λειτουργίας και της δράσης τους εδράζεται στον Εθελοντισμό, ο οποίος αποτελεί παγκοσμίως, το διαχρονικό πολιτιστικό και ηθικό υπόβαθρο όλων των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας.

Στο παρόν ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ, αν εξαιρέσει κανείς την νέα μορφή Αστικού Συνεταιρισμού που εισάγεται, ως Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) και που όντως πληροί τις ανωτέρω βασικές αρχές, όλος ο υπόλοιπος υφιστάμενος χώρος της Κοινωνικής Οικονομίας δεν παραμένει απλώς μετέωρος, αλλά καθίσταται και διαβλητός.

Συγκεκριμένα, οι ορισμοί όπως έχουν τεθεί, ανοίγουν διάπλατα σε ασύμβατες με τον χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας μορφές, όπως: α) φορείς του κράτους και του ευρύτερου δημόσιου Τομέα και των ΟΤΑ, που υπό μία έννοια εξυπηρετούν κοινωφελείς σκοπούς, παρότι η δημόσια επιχειρηματικότητα πόρρω απέχει από την κοινωνική και β) σε επιχειρήσεις της αγοράς, των οποίων οι στόχοι υπό μία διασταλτική έννοια συνάδουν με κοινωφελείς σκοπούς ή που λειτουργούν, τόσο στο πλαίσιο της αγοράς, όσο και της κοινωνικής δράσης. Δηλαδή, αυτό που αποκαλείται συχνά σήμερα «αγορά με κοινωνικό πρόσωπο», γεγονός που απαντάται ήδη και στην χώρα και διεθνώς, με τον αναδυόμενο 4^ο Τομέα, τον οποίο συνιστούν επιχειρήσεις της αγοράς, που υιοθετούν πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, περιβαλλοντικές πολιτικές και άλλες κοινωνικές πρακτικές και δραστηριότητες mainstream.

Η ουσία όμως, αυτού του ανοίγματος της Κοινωνικής Οικονομίας στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, που αφήνει, ακουσίως ή εκουσίως, αυτό το ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ, βρίσκεται στις χρηματοδοτήσεις, που εξαρτώνται άμεσα από κοινοτικούς πόρους για την στήριξη της Κοινωνικής Οικονομίας, τις οποίες θα διαχειριστούν το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας & Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ) και το υπό σύσταση Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας.

Ενώ στο ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ δημιουργείται ένα ικανοποιητικό υποστηρικτικό πλαίσιο για τις νεοσυστηνόμενες Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, όλος ο υπόλοιπος υφιστάμενος χώρος παραμένει στο θολό τοπίο του υπό σύσταση Ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας. Αλλά ακόμα και αν ξεκαθαριστεί το χρηματοδοτικό πλαίσιο, τα πράγματα δεν πρόκειται να αλλάξουν άρδην. Μπαίνοντας από το παράθυρο ως δικαιούχοι των χρηματοδοτήσεων από τα ταμεία που στηρίζουν την Κοινωνική Οικονομία, επιχειρήσεις του Ιδιωτικού Τομέα και φορείς του κράτους, του ευρύτερου δημόσιου τομέα και των ΟΤΑ, δημιουργείται εκτός των άλλων σοβαρό ζήτημα ανταγωνισμού. Πώς θα ανταγωνιστούν τα μεγέθη του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, Σωματεία, Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες κτλ. Τι ψίχουλα τελικά θα περισσέψουν για αυτές; Και με ποιους όρους θα δοθούν, αφού ακόμη και ο ρόλος που θα έχουν οι Τράπεζες σε αυτές τις χρηματοδοτήσεις είναι άγνωστος;

Τα ερωτήματα αυτά δεν είναι ρητορικά. Η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας τόσο του ΤΕΜΠΜΕ όσο και των κρατικών εγγυήσεων προς τον τραπεζικό τομέα είναι ενδεικτική για το τι πρόκειται να ακολουθήσει. Η εμπειρία των stage στο δημόσιο και άλλων ευρωπαϊκών κοινωνικών προγραμμάτων, όπως γράφεται πλέον, έδειξε πως και που τελικά κατευθύνονται και καταλήγουν οι πόροι που προορίζονται για την στήριξη της Κοινωνικής Οικονομίας.

Στο μέτρο, ωστόσο, που τα «μόνα» διαθέσιμα προς απορρόφηση κονδύλια σήμερα αφορούν στα Ταμεία του ΕΣΠΑ και ειδικότερα στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ο χώρος των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας γίνεται προνομιακός και ειδικότερα στο μέτωπο της ανεργίας. Και αυτό, γιατί η επιδότηση της εργασίας πλέον φαίνεται να απαιτεί ενδιάμεσους φορείς. Καθώς από την μία πλευρά το δημόσιο δεν αποτελεί πλέον πρόσφορο έδαφος για την άσκηση τέτοιων πολιτικών, λόγω των αποφάσεων και των δεσμεύσεων της ίδιας της κυβέρνησης στο πρόγραμμα στήριξης, για προσλήψεις 1 προς 5. Από την άλλη πλευρά, οι επιχειρήσεις του Ιδιωτικού Τομέα διστάζουν να προχωρήσουν σε επιδοτούμενες προσλήψεις κυρίως, λόγω του εργασιακού ελέγχου στον οποίο συχνά θα υπόκεινται και της παράλληλης απαγόρευσης απολύσεων.

Ως εκ τούτου, θα ισχυριζόταν δικαιολογημένα κανείς, ότι η μόνη «νόμιμη ή και εφικτή» διέξοδος που απομένει είναι ο 3^{ος} Τομέας. Σε αυτό όμως ακριβώς το σημείο φαίνεται να έρχεται αυτό το ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ να αλλάξει τα βασικά δεδομένα. Βαφτίζει θεσμικά, φορείς του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, φορείς Κοινωνικής Οικονομίας ή και φορείς Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, τους πιστοποιεί, τους εγγράφει στο σχετικό Μητρώο και τους καθιστά δια νόμου εν δυνάμει δικαιούχους των σχετικών κονδυλίων.

Έτσι μάλλον και αν δεν αλλάξουν τα πράγματα, άλλη μία ευκαιρία για την χειμάζουσα Κοινωνική Οικονομία, την Κοινωνία Πολιτών και το Εθελοντικό Κίνημα στην Ελλάδα θα πάει χαμένη, με ότι αυτό συνεπάγεται για την Περιφερειακή Ανάπτυξη και την Κοινωνική Συνοχή στην χώρα, μάλιστα εν μέσω βαθιάς θεσμικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης.

Μιχάλης Θ. Πουλάκης

αρχιτέκτων - μηχανικός, mpoula@tee.gr , 6944283358

Μέλος του ΤΕΕ και του ΣΑΔΑΣ - ΠΕΑ και ιδρυτικό μέλος της ΕΛΕΜ